

Проф. др Саша М. МАРКОВИЋ¹

Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд

ДОИ: 10.5937/bezbednost2503005M

УДК: 343.85:343.61-055.2(497.11)“2018/2024“

Оригинални научни рад

Примљен: 10. 10. 2025. године

Ревизија: 1. 11. 2025. године

Датум прихватања: 24. 11. 2025. године

Превенција интимно-партнерског фемицида у Републици Србији

Апстракт: Предмет овог рада је анализа делотворности мера које надлежне институције Републике Србије предузимају с циљем превенције убиства жена од стране мушкараца ириком вршења насиља у интимно-партнерским односима. Фемицид је најчешћи облик родно заснованог насиља, а број убијених жена од стране партнера у току или након завршетка брачног, ванбрачног или другог интимно-партнерског односа представља глобалан друштвени проблем који постоји већину држава у свету. Савет Европе је с циљем превенције насиља у породици на подручју европских држава усвојио 2011. године Истанбулску конвенцију. Мада се текстови Конвенције односе на превенцију и заштити свих жртава насиља у породици, главни циљ њеног доношења била је превенција родно заснованог насиља над женама и њихова заштита. Србија је, након ратификовања Конвенције, 2016. године усвојила посебан закон који је разрадио њене одредбе и прописао проактиван начин рада надлежних органа заснован на процени и управљању ризиком од насиља у породици од првог сазнања о учињеном насиљу, као и након сазнања да до насиља

¹ sasamarkovic975@gmail.com, ORCID 0000-0003-1025-7961

може доћи уколико насиље није вршено у прошлости. Главне циљеве постојања надлежних органа могли бисмо дефинисати на следећи начин: оснаживање жртва како бисмо их подстакли да пријаве насиље, а то подразумева повећање поверење жртва у полицију и друге надлежне институције с циљем смањивања тамне бројке; заштити жртва од поновљеног насиља и сиречавање постојања најтежих последица, наводња телесних повреда и лишење живота жртве; решавање проблема уклањањем узрока насиља, што подразумева и забрану приласка учиниоца жртви и забрану контаката. У раду су приказани резултати истраживања које је обухватило све евиденциране догађаје интимно-партнерског насиља у Србији у којима је извршен фемцид након почетка примене Закона о сиречавању насиља у породици, у седмогодишњем периоду од 2018. до 2024. године. Детаљно је анализирано седам случајева убиства жена у којима је полиција имала сазнања о учињеном насиљу у породици пре извршења убиства.

Кључне речи: фемцид, насиље у породици, интимно-партнерски однос, превенција, жртва.

Увод

Убиство је кривично дело које подразумева лишење живота другог лица и сврстано је у област кривичних дела против живота и тела. Инкриминацијом убиства штити се право на живот човека које, како је једнодушно прихваћено, представља врховно људско право које се налази испред сваког другог права (Коларић, 2015: 146). Многа истраживања спроведена у Србији и свету показују да су учиниоци убиства у преко 85% случајева мушкарци и да убиство најчешће врше употребом ватреног оружја или оштрог предмета (ножа, секире, итд.) (Константиновић Вилић, Петрушић, Бекер, 2019: 19–21). Фемцид представља најтежи облик насиља над женама (Лубура, 2017: 117). То је, пре свега, криминолошки појам, а мали број држава, углавном латиноамеричких, инкриминисао је кривично дело са тим називом. Тако је, на пример Боливија

2013. инкриминисала кривично дело под овим називом (Батричевић, 2016: 438–439). У Бразилу, Чилеу, Колумбији, Костарики, Еквадору, Ел Салвадору, Гватемали, Хондурасу, Мексику, Никарагви, Панами, Перуу и Доминиканској Републици такође постоји кривично дело са овим називом, али дефиниције варирају и само у неколико држава је прописано да је учинилац искључиво мушкарац (Константиновић Вилић, Петрушић, Бекер, 2019: 90). У литератури се као главни разлог за неинкриминисање фемцида у кривичним законодавствима европских држава наводи то да су мушкарци и жене изједначени пред законом па би се, евентуално, могло поставити питање дискриминације једног пола у односу на други. У појединим кривичним законодавствима (на пример Шпаније и Швајцарске) жртве које спадају у посебно рањиве групе лица (жене, стара лица, деца и немоћна лица) посебно су заштићене када су оштећене кривичним делом са елементима насиља и за учиниоца је предвиђена строжа санкција (Марковић, Достић, 2025: 60). Хрватска је 2024. године инкриминисала кривично дело под називом „тешко убиство женске особе”. Основни облик подразумева чињење родно заснованог убиства женске особе. Запрећена је затворска казна од најмање десет година или казна дуготрајног затвора² (Казнени закон Републике Хрватске, члан 111а). Северна Македонија је 2023. године, чланом 6 Закона о изменама и допунама Кривичног законика, инкриминисала нови квалификовани облик кривичног дела „убиство” који подразумева лишење живота женске особе или девојчице млађе од 18 године приликом вршења родно заснованог насиља (КЗ, члан 123, став 2, тач. 2а). Запрећена је затворска казна од најмање десет година или казна доживотног затвора.

У српском кривичном законодавству инкриминисано је кривично дело „насиље у породици” (Кривични законик, члан 194). Уколико услед чињења основног и првог квалификованог облика наступи смрт лица, предвиђен је најтежи квалификовани облик овог кривичног дела и казна од пет до петнаест година затвора, с тим да је предвиђена још строжа санкција уколико је лишено живота малолетно лице. Предвиђена је казна затвора од најмање

² Казна дуготрајног затвора дефинисана је чланом 46 КЗРХ.

десет година. Међутим, наступање смртне последице мора да буде обухваћено нехатом учиниоца. Од 9. септембра 2025. године траје јавна расправа о Нацрту Закона о изменама и допунама КЗ којим је, између осталог, предвиђено пооштравање казне за све облике кривичног дела „насиље у породици”, осим за овај најтежи облик. Предлагач закона, Министарство правде, у образложењу измена и допуна, у делу који се односи на пооштравање казни за ово кривично дело наводи да се очекује да би усвајање предлога значајно охрабрило све жене и остале жртве да не трпе насиље и да сваки облик насиља без страха пријаве и да буду уверени да ће их држава заштитити (Министарство правде, 2025). Такође, Кривични законик одредбама члана 54а предвиђа могућност примене посебне околности за одмеравање казне за кривично дело учињено из мржње, између осталог, због пола другог лица. Осим тога, уколико су испуњени услови, могуће је дело квалификовати као тешко убиство члана своје породице који је претходно злостављан (члан 114, став 1, тач. 10 КЗ).

Иако јединствена дефиниција појма „фемцид” до данас није установљена, у литератури се најчешће помиње да је највећи допринос у утврђивању значења овог криминолошког појма дала Дјана Расел (*Diana Russell*) која је у својој књизи „Силовање у браку” фемцид означила као „убиство жене зато што је жена” (Russell, 2008: 26). Затим је 1990. године са коауторком Џејн Капути (*Jane Caputi*) фемцид одредила као „убијање жена од стране мушкараца мотивисано мржњом, презиром, задовољством или осећањем власништва и надмоћи над женама” и на крају је 2001. године, заједно са Робертом Хармс (*Roberta Harmes*) дала верзију термина фемцид која покрива све манифестације мушког сексизма, а не само мржњу: „убиство женских особа од стране мушких особа зато што су женског пола”. Такође, користила је термин „женске особе” уместо „жене” како би укључила девојчице и женске бебе које су често жртве фемцида. По истом принципу, користила је и термин „мушке особе” јер су и дечаци и младићи често учиниоци фемцида (Russell, 2008: 27). Приликом дефинисања овог појма, Раселова је истицала да пол жртве мора бити разлог чињења убиства, јер ако мушка особа убије женску особу из неког другог разлога, односно убиство није мотивисано полом жртве, не ради се о фемциду.

Статистички оквир за мерење родно заснованог убијања жена и девојчица (такође називан „фемцид/феминицид”), који су заједнички развили Канцеларија УН за борбу против дроге и криминала (UNODC) и УН Жене (UN Women), а који је у марту 2022. године одобрила Статистичка комисија УН, идентификује три типа фемцида који подразумевају умишљајно убиство особа женског пола (жена и девојчица) од стране: 1. интимних партнера; 2. других чланова породице; 3. особа које нису интимни партнери или чланови породице, а које испуњавају бар један од осам критеријума утврђених у Статистичком оквиру (UNODC, UN WOMEN, 2024: 10; UNODC, UN WOMAN, CEGS, 2022: 11, 12).

Истраживање спроведено у 12 градова у САД од 1994. до 2000. године показало је да је интимно-партнерски фемцид најчешћа врста фемцида, и чини између 40% и 50% фемцида у САД. Лишењу живота жена од стране мушкараца као примарни фактори ризика претходе физичко насиље, доступност ватреног оружја и претња употребе ватреног оружја и убиством. Незапосленост учиниоца и коришћење опојних дрога такође су чести фактори ризика који претходе овој врсти фемцида, док факултетско образовање учиниоца и физичка одвојеност жртве од партнера смањују ризик од фемцида (Campbell, 2008, 58, 59). Истраживање спроведено у Великој Британији на подручју Енглеске, Шкотске и Велса показало је да интимно-партнерском фемциду претходе снажна емотивна веза између партнера, напуштање партнера од стране жртве и раздвојеност у време чињења убиства, посесивност и изражена контрола жртве. У многим случајевима утврђено је да је дошло до вршење сексуалног насиља током убиства (Dobash, Dobash, 2008, 69–71). Актуелни Нацрт Закона о изменама и допунама КЗ Србије предвиђа поштравање казне и за силовање и увођења могућности изрицања доживотног затвора за ово кривично дело (Министарство правде, 2025). Резултати једног истраживања спроведеног у пет држава насталих распадом СФРЈ за период од 2014. до 2024. године (истраживање није обухватило Црну Гору) показало је да је стопа фемцида највиша у Србији, а најнижа у Хрватској (Врућинић, 2025: 321).

Предмет и циљ истраживања

Предмет спроведеног истраживања јесте анализа практичног поступања надлежних органа (полиције, јавног тужилаштва и суда) у превенцији фемицида у интимно-партнерским односима и заштити жена жртава насиља у породици у Србији. Циљ истраживања је утврђивање да ли су проактиван начин поступања полиције и примена *pre-crime* концепта довели до смањења броја жена које су лишене живота од стране партнера и боље координације надлежних органа у превенцији интимно-партнерског фемицида. Резултати истраживања треба да нам дају одговоре на питања: Који су најчешћи начини извршења убистава жена при интимно-партнерском насиљу? Која су средства извршења коришћена? Да ли је насиље у породици претходно пријављивано полицији? Колико ученилаца убистава је извршило самоубиство?

Методе и хипотетички оквир

Истраживање је засновано на примени нормативне и статистичке методе, анализе садржаја и компаративне и формално-логичке анализе. Резултати добијени истраживањем обрађени су статистички, уз одговарајући избор статистичких метода.

У раду су применом методе анализе садржаја анализирани законски прописи који се односе на насиље у породици и кривична дела против живота, а применом статистичке методе обрађени су подаци Министарства унутрашњих послова Републике Србије (МУП-а) који се односе се на интимно-партнерски фемицид за период 2018–2024. године. Анализирани су и списи правосудних органа који се односе на седам случајева у којима је дошло до убистава жене од стране интимног партнера, а претходно је пријављивано насиље и као мере заштите жртве изрицане су хитне мере.

Главна хипотеза од које аутор полази јесте да је примена Закона о спречавању насиља у породици и *pre-crime* концепта довела до повећања ефикасности и ефективности надлежних органа и

елиминисања главних узрока који доводе до најтежих случајева насиља у породици – оних који су праћени лишењем живота жртава насиља од стране интимног партнера.

Просторни и временски рок истраживања и опис узорка

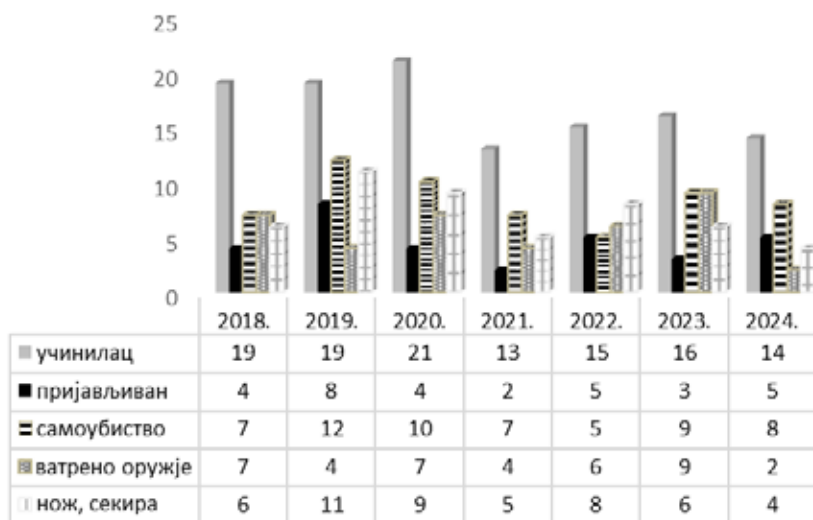
Временски оквир спроведеног истраживања био је период од 2018. до 2024. године, а просторни територија Републике Србије. Узорак су чинили сви евидентирани догађаји у којима је дошло до чињења интимно-партнерског фемицида. Узорак обухвата податке о: полу и старости учиниоца и жртава, средствима извршења, да ли је насиље у породици пријављивано у ранијем периоду, да ли су учиниоцу изрицане хитне мере, да ли је учинилац након убиства извршио самоубиство.

Резултати истраживања и дискусија

Циљ примене pre-crime концепта у борби против насиља у породици јесте пре свега смањење наступања најтежих последица и обезбеђење поштовања права човека на живот, јер је оно универзално признато као највише људско право које је изнад сваког другог права (Марковић, Коларић, 2023: 54). Закон о спречавању насиља у породици (ЗСНП) као резултат ратификовања Истанбулске конвенције усвојен је у новембру 2016. године са одложеном применом од 1. 6. 2017. године. У том периоду, од доношења до примене закона, у организацији Правосудне академије и Криминалистичко-полицијског универзитета спроведен је први циклус обуке полицијских службеника, јавних тужилаца и судија с циљем оспособљавања за примену закона. Пред надлежне органе су стављени задаци који су подразумевали подизање нивоа ефикасности и бољу заштиту жртава насиља у породици. Полиција је добила надлежност и обавезу да предузима конкретне мере превенције одмах по добијању првог сазнања да до насиља у породици може доћи, или да је оно већ учињено. У првих шест месеци при-

мене закона полиција је изрекла 11.533 хитне мере, а суд је продужио 87% (Коларић, Марковић, 2018: 57). Предузимањем благовремених мера требало је отклонити услове и узроке који могу довести до наступања најтежих последица по жртву. Координирано мултисекторско поступање надлежних органа и установа, преточено у рад група за координацију и сарадњу (ГКС) које су основане на подручју сваког основног јавног тужилаштва (укупно 63) и доношење конкретних мера заштите у плановима индивидуалне заштите жртве, имало је за циљ повећање безбедности жртава насиља у породици. Пре примене ЗСНП, у периоду од 2011. до 2016. године, при вршењу интимно-партнерског насиља убијено је 238 жена (Николић-Ристановић, Константиновић-Вилић, 2018: 120), па је требало предузети делотворне мере да се такве последице насиља у породици избегну. Одредбе ЗСНП дале су добру основу за подизање ефикасности и ефективности полиције и других надлежних органа.

На основу доступних података од почетка примене ЗСНП па до 2024. године може се закључити да је примена ЗСНП дала очекиване резултате. О томе сведоче подаци садржани у следећем графикону.

Графикон 1. Учиниоци мушкој пола и средство извршења убиства интимне партнерке у периоду 2018–2024. године

У анализираном седмогодишњем периоду у Србији је од стране интимних партнера лишено живота укупно 117 жена, што је за 50% мање у односу на шестогодишњи период од 2011. до 2016. године. Ово значајно смањење можемо приписати повећању ефикасности надлежних органа од почетка примене ЗСНП. Додатно охрабрују подаци да је у последње четири године од стране интимних партнера убијено мање жена него у три године које су им претходиле, што указује да тренд смањења убистава жена има континуитет. Наиме, од 2018. до 2020. године живота је лишено 59 жена, а од 2021. до 2024. године 58.

Забрињавајуће делује податак да је 31 (или 26,5%) мушки учинилац у периоду који је претходио убиству пријављиван за насиље у породици од стране своје интимне партнерке или трећих лица. То показује да надлежни органи нису предузели адекватне мере заштите жртава. На пример, од укупно 14 убистава у 2024. години, пет (или 36%) жртава је учиниоца претходно пријављивало за насиље у породици. У тој години полиција је евидентирала 33 догађаја у којима је дошло до убиства члана породице од стране другог члана. Само у ових пет случајева учиниоци су претходно евидентирани као могући учиниоци насиља у породици, док се у преосталих 28 случајева убистава чланова породице од стране сродника или интимне партнерке жртве претходно нису обраћале за помоћ надлежним институцијама. То нам показује да се жене жртве интимно-партнерског насиља чешће одлучују да пријаве учиниоце и да се обрате за помоћ због изложености насиљу у породици.

Подаци показују да у многим случајевима жртве не добијају делотворну заштиту. Главни циљ постојања ГКС јесте обезбеђивање заштите жртвама насиља у породици. Тамна бројка криминалитета се повећава најчешће због тога што жртве немају поверења у надлежне органе. Не верују да ће они предузети делотворне мере с циљем санкционисања учиниоца, превенције насиља и њихове заштите након обраћања за помоћ. Резултати једног истраживања за период 2018–2023. показују нам да се у Србији годишње евидентира просечно око 28.600 догађаја са елементима насиља у породици, око 30.000 могућих учинилаца и око 32.600 жр-

тава (Марковић, 2024: 214). Поставља се питање да ли, ако је само четвртина жртва лишених живота од стране интимних партнера претходно пријавила учиниоца за насиље у породици, то значи да се таква тамна бројка може пресликати и на укупну бројку непријављених догађаја са обележјима насиља у породици. То би значило да се у Србији годишње просечно изврши између 75.000 и 100.000 догађаја са обележјима насиља у породици. Примаран циљ надлежних органа након добијања сазнања да је насиље у породици учињено, односно, након добијања сазнања да прети опасност да насиље буде извршено у непосредној будућности, треба да буде потпуна заштита безбедности жртве. То подразумева хитну реакцију полиције, центара за социјални рад (ЦСР) и правосудних органа и предузимање адекватних мера које ће омогућити делотворну заштиту жртве и неутралисање ризика од свих облика насиља који могу угрозити њену безбедност.

Како бисмо утврдили због чега мере које надлежни органи предузимају након добијања сазнања о учињеном насиљу у породици у одређеном броју случајева нису делотворне и из којих разлога у одређеном броју случајева долази до наступања најтежих последица по жртву која се обратила надлежним органима за помоћ, заштиту и подршку, анализирали смо седам предмета изабраних по методи случајног узорка од укупно 31 евидентираног у којем су жене лишене живота од интимних партнера, а претходно су пријавиле насиље у породици.³

Први предмет који смо анализирали је из Вишег суда у Брању (пресуда K26/22 од 10. 3. 2023). Учиниоца је осуђен на казну доживотног затвора због тешког убиства⁴ и насиља у породици⁵ јер је 23. марта 2022. године у алкохолисаном стању, у присуству своје две ћерке, употребом ножа нанео тешке телесне повреде својој супрузи, након чега је она наредног дана преминула у здравственој

³ На основу захтева за приступ информацијама од јавног значаја добијени су списи предмета од стране суда и јавног тужилаштва. Четири предмета се односе на убиства учињена 2019, а по један на убиства из 2021, 2022 и 2023. године.

⁴ Кривични законик, члан 110, став 1, тач. 10.

⁵ Кривични законик, члан 194, став 3, у вези са ст. 2 и 1 и чланом 194, став 2.

установи, а малолетној ћерки, која је са сестром покушавала да га спречи у извршењу дела, нанео је тешке телесне повреде у виду прелома ручне кости петог малог прста шаке са дислокацијом и отокотом. Из пресуде се може закључити да је насиље у породици постојало све време трајања брака. По изјавама деце, учинилац је тукао жртву (своју супругу а њихову мајку) од њиховог раног детињства, а ћерки је жртвина мајка причала да је отац тукао мајку и пре брака, у време док су се забављали. Учинилац је конзумирао алкохолна пића у већим количинама, а у алкохолисаном стању био је агресиван и насилан. Континуирано је вршио физичко и психичко насиље над својом супругом и ћеркама. Супруга га није пријављивала због насиља, али старија ћерка и његови родитељи (отац и мајка) јесу. Тако је 20. јуна 2021. године у породичној кући вређао супругу и задао јој више удараца у пределу главе, а вређао је и претио својој мајци која је са оцем становала на првом спрату исте куће. Наредним надлежног полицијског службеника (НПС) истог дана изречене су му обе хитне мере. Суд их је на предлог јавног тужилаштва продужио. Учинилац је хитне мере прекршио тако што је 17. јула 2021. године путем телефона назвао своју супругу, вређао је и претио јој убиством.

Основни суд у Врању, по тужби центра за социјални рад, изрекао му је породично-правне мере заштите (решење П2. бр. 173/21 од 6. 10. 2021. и 10. 12. 2021), и то: забрану приближавања супрузи, ћеркама, сину и родитељима на удаљеност од сто метара, забрану приступа у простор око места становања и места рада члана породице, односно образовне установе у којој деца похађају наставу на удаљеност од сто метара, забрану даљег узнемиравања и издавања налога за исељење из породичне куће. Требало је да мере заштите трају шест месеци. У време трајања породично-правних мера заштите, учинилац је учинио ново физичко насиље према жртви 28. децембра 2021. године. Полиција је изрекла хитне мере наредног дана, а суд их је продужио. Изречене хитне мере учинилац је прекршио истог дана када су му изречене, због чега је осуђен на казну затвора од осам дана (Прекршајни суд у Врању, 6Пр. бр. 6306/21 од 30. 12. 2021).

Учиницац је осуђен за кривично дело „насиље у породици” које је учинио 20. јуна 2021. године према супрузи, али тек седам месеци након што је жртва лишена живота. Оптужни предлог је поднет 12. априла 2022. године, 19 дана након што је учинилац убио своју супругу над којом је претходно вршио насиље (Основни суд у Врању, К. бр. 97/22 од 20. 10. 2022). Истом пресудом осуђен је и зато што је 28. децембра 2021. године прекршио мере породично-правне заштите доласком у породичну кућу за време њиховог трајања, а и зато што је наредног дана, 29. децембра 2021. године, гурао и ударио супругу, вређао мајку и старијој ћерки претио убиством. Овом пресудом, у време док се налазио у притвору због постојања основане сумње да је учинио кривично дело тешког убиства, изречена му је јединствена казна затвора од 15 месеци и новчана казна од 40.000 динара. Евидентно прекасно. Списи предмета показују да је ГКС 16. августа 2021. године на унапред припремљеном обрасцу израдила план заштите и подршке жртве (супруге), којим су наложене следеће мере: за ОЈТ Врање – саслушање осумњиченог, испитивање оштећене и психијатријско вештачење осумњиченог; за ЦСР Врање – оснаживање жртве да сведочи; за Полицијску управу Врање – поступање по захтевима ОЈТ и ЦСР. Закључујемо да наложене мере нису биле довољне и адекватне, а да надлежни органи нису предузели делотворне мере с циљем заштите безбедности жртве.

Други случај убиства који ћемо приказати десио се у Ваљеву (вид. Марковић, 2024а: 386–390). Учиницац је 17. маја 2021. године лишио живота бившу интимну партнерку. Она га је претходно, у периоду од око годину и по дана, више пута пријављивала због физичког насиља, прогањања, малтретирања и претњи убиством и самоубиством. Два пута му је изрицана и продужавана хитна мера забране приласка и контактирања жртве и два пута је хапшен; једна кривична пријава је одбачена применом института опортунитета, а на основу друге су му изречене условна осуда и мера безбедности забране приласка оштећеној на удаљеност од сто метара (ОЈТ у Ваљеву, ПИ бр. 28/23 од 20. 7. 2023). ГКС је проценила висок ризик од понављања насиља „и донета је одлука да полиција учестало надзире кретање жртве с циљем њене заштите, као и да доставља извештај

ГКС на сваких седам дана” (Марковић, 2024а: 388). Два месеца након доношења ове одлуке жртва насиља је убијена испред улаза зграде где је становала, у раним јутарњим сатима, када је кретала на посао, а учинилац је недалеко одатле извршио самоубиство (ВЈТ у Ваљеву, ПИ бр. 16/23 од 21. 7. 2023). Закључујемо да надлежни органи нису заштитили жртву која им се безуспешно више пута обраћала за помоћ.

Трећи и четврти случај односе се на убиства у Новом Саду. Прво убиство је извршено 24. маја 2019. године, 14 дана након што је жртва пријавила полицији насиље у породици. Учиницац је извршио троструко убиство у време тајања хитних мера. Мере су му изречене и продужене након учињеног физичког и психичког насиља према супрузи. Жртва је приликом пријаве насиља у породици обавестила полицију да јој је супруг упутио квалификовану претњу – да ће је лишити живота ако пријави насиље полицији. Убиство је извршено у породичној кући родитеља жртве, у којој је она боравила након напуштања супруга, са двоје малолетне деце. Учиницац је лишио живота таста, ташту и супругу. Малолетна деца су била присутна у кући за време извршења тешког убиства. Без обзира што је жртва пријавила полицији да јој је супруг упутио озбиљне претње да ће је убити, он није ухапшен, а по налогу јавног тужиоца против учиниоца поднета је кривична пријава у редовној процедури. На овом месту подсетићемо на одредбе чланова 211 и 291 Законика о кривичном поступку.⁶

Група за координацију и сарадњу није поступала у овом случају. У допису ОЈТ у Новом Саду наведено је да ГКС поступа два пута месечно, а да околности случаја пријављеног 10. 5. 2019. године нису биле такве природе да је постојао разлог за ванредни састанак (ОЈТ у Новом Саду, ПИ 57/23 од 26. 7. 2023). Неколико дана након извршеног тешког убиства учинилац је ухапшен, а у при-

⁶ Између осталог, „притвор се може одредити против лица за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело ако особите околности указују да ће у кратком временском периоду поновити кривично дело или довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети”, а „полиција може неко лице ухапсити ако постоји разлог за одређивање притвора”.

твору за време трајања кривичног поступка извршио је самоубиство (Коларић, Марковић, 2024: 556). Друго убиство учињено је 10. маја 2023. године, за време трајања хитних мера, које су биле изречене и продужене, а 15 дана након што је жртва пријавила да јој је интимни партнер претио убиством и самоубиством када му је саопштила да жели да раскине интимно-партнерски однос са њим. Убиство је извршено тако што је учинилац у поподневним сатима дошао до козметичког салона који је био у власништву жртве и у којем се она налазила, насилно ушао у њега и употребом ватреног оружја извршио убиство и самоубиство. На месту догађаја пронађена су два пиштоља која је учинилац узео из продавнице оружја у којој је био запослен. Без обзира на околност да је могући учинилац запослен у продавници оружја и да је жртва изјавила да јој је претио убиством и самоубиством, у обрасцу процене ризика коју је 25. априла 2023. године сачинио НПС, а која се налази у списима судског предмета, за фактор ризика под редним бројем 5 „постоји сумња да поседује оружје у илегалном поседу или да му оружје може бити доступно” наведено је „НЕ” (Основни суд у Новом Саду, Решење НП 418/23 од 25. 4. 2023). ГКС није разматрала овај случај⁷ (ОЈТ у Новом Саду, ПИ 57/23 од 26. 7. 2023).

Пети и шести случај односе се на убиства на подручју Полицијске управе у Ужицу 2019. године. Прво је извршено 2. априла у Ужицу. Мушкарац стар 57 година убодима ножем у пределу леве поткључне артерије лишио је живота пет година млађу бившу супругу, након чега је извршио самоубиство вешањем. Жртва је пријавила супруга за насиље у породици 19. фебруара исте године и поднела кривичну пријаву за насиље у породици. Учиниоца јој је претио самоубиством и тешким последицама по њу јер је покренула поступак за развод брака, који је након тога окончан почетком марта. НПС је изрекао хитне мере и оне су продужене. Од учиниоца је одузета ловачка пушка коју је имао у легалном поседу. ГКС је разматрала овај случај на састанцима три пута, и то 28.

⁷ У допису ОЈТ у Новом Саду који је добијен по захтеву за слободан приступ информацијама од јавног значаја наведен је разлог због којег предмет није разматран – „састанци ГКС одржавају се два пута месечно тако да се убиство десило пре заказивања истог”.

фебруара, 14. марта и 27. марта. У свим извештајима је констатовано да ризик од насиља у породици постоји. Индивидуални план заштите жртве је био израђен, међутим, конкретне мере заштите безбедности жртве нису одређене. На последњем састанку који је одржан пре убиства жртве наводи се да су све мере које се односе на поступања полиције и јавног тужилаштва извршене, а да ЦСР није доставио извештај по захтеву ОЈТ. ГКС је предмет архивирала 11. априла, девет дана након учињеног убиства и самоубиства. Други случај се десио у Чајетини, 13. новембра 2019. године. Учиницац је лишио живота супругу употребом кухињског ножа. У извештају ГКС од 4. јула 2019. године, када је овај случај први пут разматран, наведено је да је 26. јуна 2019. године НН лице пријавило насиље у наведеној породици – да супруг вербално вређа своју супругу. Жртва је полицији саопштила да дужи период трпи насиље у породици од свог супруга и да јој је он више пута претио убиством. Полиција је учиниоца превезла до здравствене установе где је задржан на психијатријском лечењу. Процењено је да постоји ризик од насиља у породици, а након изласка из психијатријске болнице супругу жртве су изречене и продужене обе хитне мере (5. јула). ГКС се састајала четири пута по овом случају и то 4. јула, 18. јула и 1. августа, док је 15. августа, након добијања сазнања да је кривична пријава одбачена 6. августа 2019. године, донета одлука да се предмет архивира. Пријава је одбачена јер је осумњичени негирао насиље, а жртва ускратила своје сведочење. Из оптужнице Вишег јавног тужилаштва види се да је учинилац више година вршио физичко насиље над својом супругом, а наводе се и лични подаци НН лица које је пријавило насиље 26. јуна. Ради се о колеги са посла жртве који је изјавио „да је у последњих 7–8 година лично видео, сигурно педесет пута оштећену сву у модрицама, убијену од батина, да зна да је трпела насиље мужа, да је пре две-три године телефонским путем и сам пријављивао Полицијској станици у Чајетини насиље у породици над оштећеном, као и да је у лето 2019. године оштећена пребијена од стране свог супруга и да је тражила од њега да догађај пријави полицији, што је и урадио. Да је том приликом видео оштећену која је била сва у модрицама жуте боје по телу, леђима и по лицу” (ВЈТ Ужице, КТО број 10/20 од 14. 4. 2020).

Седми случај се односи на убиство у Панчеву које је учињено 12. 7. 2019. године. Мушкарац стар 64 године на јавном месту лишио је живота бившу супругу стару 60 година, тако што јој је нанео више убода ножем, у пределу врата, грудног и трбушног дела тела. Осуђен је на казну затвора од тридесет година (Виши суд у Панчеву, Пресуда 48/19 од 12. 5. 2020). Он је вршио насиље према жртви од почетка трајања брака. Наносио јој је телесне повреде, вређао је и претио убиством више од четрдесет година. Жртва се иселила из породичне куће у фебруару 2019. године и покренула бракоразводни поступак, а од краја јуна била је смештена у сигурну кућу јер је страховала за свој живот. Након што је пријавила насиље у породици, учиниоцу је 25. јуна 2019. изречена хитна мера привремене забране контакта и приласка жртви, а суд ју је продужио. Након судског рочишта у поступку развода брака 27. јуна 2019. године, за време трајања хитне мере, учинилац је дошао до врата сигурне куће, изјавио да има сазнања да је унутра његова жена и тражио је да је види. Радница сигурне куће му то није дозволила. О догађају је обавештена полиција, али није поднета пријава за прекршај кршења хитних мера⁸. ГКС је разматрала случај 28. јуна 2019. године, донет је индивидуални план заштите жртве, процењен је средњи ниво ризика од насиља у породици, а полицији је наложено чешће обилажење жртве за време трајања хитне мере с циљем провере да ли се мере заштите спроводе (ОЈТ у Панчеву, ПИ 6/23 од 17. 7. 2023). На основу исхода случаја можемо закључити да надлежни органи нису спровели адекватне и делотворне мере заштите жртве.

На основу приказаних случајева можемо закључити да постоје одређени пропусти и неправилности у поступању надлежних органа и установа које предузимају мере с циљем спречавања насиља у породици и заштите безбедности жртава. Полиција је у свим случајевима проценила ризик од насиља у породици и изрекла хитне мере које је суд продужио. У једном случају, по тужби ЦСР

⁸ У допису ОЈТ у Панчеву ПИ бр. 6/23 од 17. 7. 2023. наведено је да је по мишљењу јавног тужилаштва том приликом дошло до кршења хитних мера и да је полиција била у обавези да о томе обавести прекршајни суд.

одређене су и породично-правне мере заштите. Против учинилаца су благовремено подношене кривичне пријаве јавном тужилаштву. Међутим, у пет анализираних предмета осумњичени за насиље у породици нису ухапшени без обзира на то што су жртви претили убиством (случајеву у Новом Саду, Панчеву, Врању и Ужицу), а у Ваљеву је учинилац ухапшен, али му суд није одредио притвор. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода не предвиђа експлицитно право на заштиту од насиља у породици, али Европски суд за људска права у својим одлукама наводи, када је реч о кршењу права на живот, односно члана 2 Конвенције: немогућност државе да ефикасно спречи насиље засновано на полу представља облик дискриминације жена (видети: Бранко Томашић и други против Хрватске); држава својом неактивношћу, потцењујући озбиљност насиља, у суштини одобрава насиље (видети: Талпис против Италије); постоји позитивна обавеза државе да предузме превентивне оперативне мере ради заштите појединца чији је живот угрожен кривичним делом другог појединца (видети: Осман против Велике Британије, став 115; Опуз против Турске, став 128) (Марковић, Коларић, 2024: 227–229).

У већини случајева жртва је желела да напусти учиниоца, а учинилац јој је упућивао претње убиством непосредно пре његовог извршења. У три случаја учинилац је извршио убиство за време трајања хитних мера, у једном случају и за време трајања мере породично-правне заштите, а у једном за време трајања мере безбедности забране приближавања и комуникације са оштећеним. Закључујемо да хитне мере и друге мере заштите саме по себи нису довољне да спрече насиље и заштите жртву. У неколико случајева убиство је учињено пре него што је случај разматран на састанку ГКС, а хитне мере су донете. Разлог који се наводи јесте да ГКС није стигла да разматра случај јер се по одредбама ЗСНП састанак групе заказује на 15 дана. Мада резултати једног истраживања показују да се та законска одредба поштује и да ГКС заказује састанке у том року (Чворовић, Оташевић, Вранешевић, 2021: 1147), сматрамо да је нужно да надлежни полицијски службеник након изрицања хитних мера ургентно иницира састанак ГКС у свим случајевима

у којима процени да могу наступити тешке последице по жртву. Затим, приликом доношења индивидуалног плана заштите жртве ГКС треба да одреди конкретне мере заштите, које ће у неким случајевима обухватити и физичку заштиту жртве и места где жртва борави. Залажемо се и за увођење мера електронског надзора у наш правни систем. Мере би се примењивале као начин заштите жртве када ГКС процени висок ризик од насиља у породици, а за кршење мере, *de lege ferenda* требало би предвидети затворску казну (Марковић, 2024а: 395–396).

У три случаја насиље је трајало више година, односно од почетка интимно-партнерског односа, а у пет од седам случајева учинилац је извршио самоубиство. Графикон 1 нам показује и да је чак 58 или 50% учинилаца убиства покушало или извршило самоубиство. За разлику од истраживања спроведеног у Црној Гори у периоду 2001–2010, којим је утврђено да сваки десети фемцид прати самоубиство учиниоца (Пижурица, Шоћ, Абрамовић, 2013: 12), резултати нашег истраживања потврђују резултате многих других истраживања која показују да је интимно-партнерски фемцид доста чешће праћен самоубиством учиниоца (Павлов, Лацмановић, 2023: 11).

У два од седам анализираних случајева убиство је учињено употребом ватреног оружја, а у осталих пет употребом оштрог предмета, најчешће ножа. Графикон 1 нам показује да је укупно 39 или 33% жена лишено живота употребом ватреног оружја, а 49 или 42% употребом ножа, секире или другог оштрог предмета. Можемо закључити да мушкарци за убиство своје интимне партнерке најчешће користе оштар предмет или ватрено оружје. Ако узмемо у обзир чињеницу да ватрено оружје (у легалном или илегалном власништву) није доступно сваком учиниоцу, можемо са сигурношћу изнети претпоставку да убица најчешће користи ватрено оружје, ако му је оно доступно, а оштар предмет ако му оно није доступно.

Закључак

Фемицид је превасходно криминолошки а не кривично-правни појам. У Србији је интимно-партнерски фемицид након доношења Закона о спречавању насиља у породици у значајном паду. Мада је број жена лишених живота од стране њихових интимних партнера смањен, сматрамо да је он и даље висок. У раду смо приказали резултате истраживања који показују да се мултисекторска сарадња надлежних органа за спречавање насиља у породици, а самим тим и насиља према женама од стране њихових интимних партнера, може значајно унапредити. Ту првенствено мислимо на поступање ГКС, која треба да предузме делотворне мере заштите жртава. Индивидуални план заштите жртве треба да садржи конкретне мере заштите, начин њиховог спровођења, рокове и начин праћења. На крају се морају извршити евалуација и анализа учинка сваке надлежне институције у спровођењу наложених мера. ГКС не сме примењивати формалистички приступ приликом предузимања заштите жртве, већ у сваком конкретном случају треба да изабере најбоље, адекватне мере заштите, ако је могуће уз укључивање саме жртве у изради индивидуалног плана заштите. Сваки случај има одређене специфичности на основу којих се мора усмерити поступање надлежних органа. Дугорочни циљ треба да подразумева одсуство жртава лишених живота од стране интимних партнера у оним случајевима када су се обратиле за помоћ надлежним органима. На тај начин ће се многобројне жртве насиља у породици, које трпе насиље а нису га пријавиле због неповерења у институције, охрабрити да се обрате надлежним органима за помоћ. Неопходно је смањити високу тамну бројку у овој области како би се смањио укупан број жртава изложених тешким последицама насиља у породици. Сматрамо да је Србија на добром путу да постигне тај циљ, али је неопходно предузети још низ мера које, између осталог, обухватају већу специјализацију и бољу обученост особља у институцијама надлежним за супротстављање насиљу у породици и заштиту жртава.

Литература

1. Батричевић, А. (2016). Кривичноправна реакција на фемцид, *Темига*, 19 (3–4): 431–451. DOI: 10.2298/TEM1604431B
2. Врућинић, Ж. (2025). (Не)видљиве жртве фемцида у Босни и Херцеговини, Србији, Словенији, Северној Македонији и Хрватској (2014–2024) – с посебним освртом на Босну и Херцеговину, У Зборнику радова: Жене у модерном друштву: изазови и могућности, Бања Лука, стр. 314–325. DOI:10.7251/ZCMZ0125314V
3. Dobash, R. E., Dobash, R. P. (2008). *Murder in Britain Study: The Murder of Women, Strengthening Understanding of Femicide*, Washington, pp. 66–72.
4. Коларић, Д. (2015). *Кривична дела убиства – de lege lata i de lege ferenda*, НБП, 20(2): 145–165.
5. Коларић, Д., Марковић, С. (2024). Убиства при извршењу насиља у породици у Републици Србији – узроци и појавни облици, *Социолошки истраживања*, 58(2): 548–572. <https://dx.doi.org/10.5937%2Fsocpreg58-49145>
6. Коларић, Д. Марковић, С. (2018). Поједине недоумице у примени Закона о спречавању насиља у породици, *Анали Правног факултета у Београду*, 66(1): 45–71. DOI: 10.5937/AnaliPFB1801045K
7. Лубура, М. (2017). Појам фемцида и значај његовог правног регулисања, *Страни правни живот*, 61(3): 115–130. DOI: <https://doi.org/10.56461/spz17308L>
8. Марковић, С. (2024). Анализа практичне примене Закона о спречавању насиља у породици од стране надлежних органа Републике Србије, *Баштина, Приштина – Лепосавић*, св. 63: 209–224. DOI: <https://doi.org/10.5937/bastina34-51714>
9. Марковић, С. (2024a). Убиства у контексту интимног партнерског насиља у Србији: Појавни облици и заштита жртава, *Темига*, 27(3): 375–400. DOI: <https://doi.org/10.2298/TEM2403375M>

10. Marković, S. Dostić, S. (2025). The role of the police and the public prosecutor's office in the prevention of domestic violence in Serbia, *SCIENCE IJ Journal*, Vol. 4(2): 59–66. DOI: <https://doi.org/10.35120/sciencej0402059m>
11. Marković, S. Kolarić, D. (2024). Possibilities and limitations of preventive measures as a form of combating the most severe forms of domestic violence, *Teme*, 48(1): 223–241. doi.org/10.22190/TEME230707012M
12. Marković, S. Kolarić, D. (2023). Some effects of 'pre-crime' concept in combating domestic violence, *Nauka, bezbednost, policija*, 28(1): 40–57. DOI: 10.5937/nabepo28-42953
13. Николић-Ристановић, В., Константиновић-Вилић, С. (2018). *Криминологија*. Београд, Прометеј.
14. Павлов, Т., Лацмановић В. (2023). *Карактеристике и превенција случајева феминицида-суицида починених вајтреним оружјем у интимном партнерском односу*. Истраживачки извештај. Београд: Програм Уједињених нација за развој.
15. Pižurica A. Šoć, M. Abramović, M. (2013). Sudskomedicinske karakteristike ubistava žena u Crnoj Gori u XXI vijeku, *Medical Journal of Montenegro*, 1(2): 1–12, DOI: <https://doi.org/10.5937/cma1-2856>
16. Russell, D. (2008). Femicide: Politicizing the Killing of Females, *Strengthening Understanding of Femicide*, Washington, pp. 26–31.
17. Campbell, J. (2008). Risk Factors for Femicide and Femicide-Suicide: A Multisite Case Control Study, *Strengthening Understanding of Femicide*, Washington, pp. 57–65.
18. Чворовић, Д. С., Оташевић, Б. Б., Вранешевић, М. М. (2021). Мултисекторска сарадња у случајевима насиља у породици из угла центра за социјални рад. *Социолошки преглед*, бр. 55(3): 1138–1164. DOI: 10.5937/socpreg55-32012

Правосудна пракса

1. Виши суд у Врању, Пресуда K26/22 од 10. 3. 2023.
2. Виши суд у Панчеву, Пресуда 48/19 од 12. 5. 2020.
3. Више јавно тужилаштво у Ваљеву, Одговор на захтев за приступ информацијама од јавног значаја, ПИ бр. 16/23 од 21. 7. 2023.
4. Више јавно тужилаштво у Ужицу, Одговор на захтев за приступ информацијама од јавног значаја, ПИ бр. 7/23 од 21. 7. 2023.
5. Више јавно тужилаштво у Ужицу, Оптужница, КТО број 10/20 од 14. априла 2020.
6. Основни суд у Новом Саду, Решење, НП бр. 418/23 од 25. 4. 2023.
7. Основниу суд у Врању, Пресуда, К. бр. 97/22 од 20. 10. 2022.
8. Основниу суд у Врању, Решење, П2. бр. 173/21 од 6. 10. 2021. и 10. 12. 2021.
9. Основно јавно тужилаштво у Ваљеву, Одговор на захтев за приступ информацијама од јавног значаја, ПИ бр. 28/23 од 20. 7. 2023.
10. Основно јавно тужилаштво у Панчеву, Одговор на захтев за приступ информацијама од јавног значаја, ПИ бр. 6/23 од 17. 7. 2023.
11. Основно јавно тужилаштво у Новом Саду, Одговор на захтев за приступ информацијама од јавног значаја, ПИ бр. 57/23 од 26. 7. 2023.
12. Основно јавно тужилаштво у Ужицу, Одговор на захтев за приступ информацијама од јавног значаја, ПИ бр. 6/23 од 26. 7. 2023.
13. Case of Talpis v. Italy (app. no. 41237/14), Judgment of 21. March 2017.
14. Case of Opuz v. Turkey (app. no. 33401/02), Judgment of 9 June 2009.
15. Case of Branko Tomašić and Others v. Croatia (app. no. 46598/06) Judgment of 15 January 2009.
16. Case of Osman v. The United Kingdom (app. no. 87/1997/871/1083), 28 October 1998.

Општи правни акти

1. *Законои за изменување и дојолнување на Кривичниот законик*, Указ за прогласување на Законот за изменување и дополнување на Кривичниот законик број 08 – 789/1 13 февруари 2023. година, Скопје.
2. *Законик о кривичном постојуку*, Службени гласник Републике Србије, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 (Одлука Уставног суда), 62/2021 (Одлука Уставног суда).
3. *Закон о сиречавању насиља у породици*, Службени гласник РС, бр. 94 од 24. новембра 2016, 10 од 9. фебруара 2023 – др. закон.
4. *Конвенција о сиречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција)*, Савет Европе, Истанбул, 11. 5. 2011.
5. *Кривични законик*, Службени гласник Републике Србије, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019, 94/2024.
6. *Казнени закон*, Народне новине РХ, бр. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, 114/23, 36/24.
7. *Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, 11 May 2011, in Istanbul. *Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици*, Службени гласник РС – Меѓународни уговори, бр. 12/2013, 4/2014.
8. *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, Rome, 4.XI.1950, *Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода*, Службени лист СГ – Меѓународни уговори, бр. 9/2003, 5/2005, 7/2005 (исправка), Службени гласник РС – Меѓународни уговори, бр. 12/2010, 10/2015.

Остали материјали

1. Министарство правде (2025) Нацрт Закона о изменама и допунама КЗ, <https://www.mpravde.gov.rs/sr/obavestenje/14262/javna-rasprava-o-nacrtu-zakona-o-izmenama-i-dopunama-krivicnog-zakonika-.php>, доступан 19. 9. 2025.
2. Министарство унутрашњих послова (2025) Допис са статистичким подацима Одељења за статистичку аналитику и ОКЕ, бр. 141/1, од 10. 2. 2025. и број 1810/23 од 8. 2. 2024.
3. UNODC, UN WOMEN (2024) Femicides in 2023: Global Estimates of Intimate Partner/Family Member Femicides, United Nations publication.
4. UNODC, UN WOMAN, CEGS (2022) Statistical framework for measuring the gender-related killing of women and girls (also referred to as “femicide/feminicide”), Prepared by the United Nations Office on Drugs and Crime and the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women Endorsed by the United Nations Statistical Commission at its 53rd Session on 28th February-2nd March and 4th March 2022.

Prevention of Intimate Partner Femicide in the Republic of Serbia

Abstract: *This paper analyses the effectiveness of measures taken by the competent institutions of the Republic of Serbia to prevent the killing of women by men in the context of intimate partner violence. Femicide is the most severe form of gender-based violence, and the number of women killed by their partners during or after the end of a marital, non-marital, or other intimate relationship is a global social problem affecting most countries. In 2011, the Council of Europe adopted the Istanbul Convention to prevent domestic violence in European countries. Although the Convention addresses the prevention and protection of all victims of domestic violence, its main objective is to prevent gender-based violence against women and ensure their protection. After ratifying the Convention, Serbia adopted a special law in 2016 that elaborated on its provisions and introduced a proactive approach for competent authorities, based on risk assessment and risk management of domestic violence from the moment of first awareness of violence, as well as in cases where there is a risk of future violence, even if it has not occurred previously. The main objectives of the competent authorities' actions can be defined as follows: empowering victims and encouraging them to report violence, which includes increasing the victims' trust in the police and other institutions to reduce the dark figure of crime; protecting the victims from repeated violence and preventing the most severe outcomes, such as bodily harm and loss of life; and addressing the root causes of violence, including restraining orders and no-contact orders against perpetrators. The paper presents the results of a study that covered all recorded cases of intimate partner femicide in Serbia during the seven-year period following the implementation of the Law on Prevention of Domestic Violence, from 2018 to 2024. A random sample of seven cases in which women were killed by their intimate partners was selected and thoroughly analysed. These women had previously reported violence to the police, which resulted in emergency measures taken against the perpetrators. The results showed a significant decline in intimate partner femicide in Serbia after the adoption of the Law on Prevention of Domestic Violence. However, the analysed femicide cases revealed certain shortcomings in the work of competent authorities,*

indicating that multisectoral cooperation in preventing domestic violence—and thus violence against women by intimate partners—can be significantly improved in the future. The author concludes that the functioning of coordination and cooperation groups can be considerably enhanced to better protect victims.

Keywords: *femicide, domestic violence, intimate partner relationship, prevention, victim.*